

درس خارج فقه استاد هادی عباسی خراسانی

۹۹/۰۴/۰۳

« فهرست دروس بسم الله الرحمن الرحيم »

محتویات

۱- حدیث اخلاقی

۲- خلاصه مطالب گذشته

۳- شمول خطابات برای همه

۴- اطاعت از حکومت در قرنطینه

۴.۱- بررسی چند روایت در این باب

۵- احکام پزشک و کادر درمان

۵.۱- وجوب کفایی درمان

۵.۲- حکم ضمان

موضوع: مسائل مستحدثه/مسائل کرونا /حکم قرنطینه حکومت

و ضمان

۱- حدیث اخلاقی

روز ولادت حضرت معصومه سلام الله علیها است. امروز روایت

اخلاقی را اختصاص می دهیم به فضائل و کرامت های حضرت

معصومه سلام الله علیها.

حوزه علمیه قم

مسجد اعظم

قم

مدرسه فیضیه

مدرسه خان

مدرسه آیت الله گلپایگانی

سایر مدارس

فقه معاصر

تفسیر

رجال

دروس به زبان عربی

حوزه علمیه نجف

نجف

حرم امیرالمؤمنین (ع)

مساجد

حوزه علمیه مشهد

مدرسه آیت الله خویی

سایر مدارس مشهد

تفسیر و نهج البلاغه

سایر حوزه ها

شهرستانها

کربلا

بیروت

دمشق

داکار (آفریقا-سنگال)

قطیف و احساء

کابل

سایر موضوع ها

کلام و فلسفه

طب در روایات

بزرگان معاصر

تقریر عربی درس ها

راهنمای تقریر نویسی

پخش زنده

ثبت نام

ویرایش اطلاعات

دریافت نرم افزار

زمان درس ها

نحوه گفتگو

تالارها

امکانات جانبی

سوالهای متداول

مشکل نمایش حروف فارسی

امروز اول ماه ذیقعدہ است کہ بہ حسب تاریخ روز شروع سفر الہی حضرت موسی کلیم اللہ علیہ السلام است. معراج کلیمی از اول ذی قعدہ شروع شد. طبق آیہ شریفہ قرآن قرار بود سی روز در طور بماند. ﴿وَإِعْدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فَنَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ [۱]. ده روز دیگر اضافه شد، دہہ اول ذیحجہ. زمان محترم است. مکان ہم محترم است. در محضر حضرت معصومہ سلام اللہ علیہا هستیم. سعی کنید در زندگی خود اربعینیات مختلف بگیرید و کشیک نفس داشته باشید. از خدا می‌خواہیم بہ برکت مولود امروز این جہت نصیب ما شود.

ج ۵۷ ص ۲۱۶ بحار

احادیثی مرحوم مجلسی نقل می‌کنند. یکی از آنها از امام صادق علیہ السلام:

انّ للہ حرما و هو مکّۃ، ألا انّ لرسول اللہ حرما و هو المدینۃ، ألا و انّ لأمیر المؤمنین علیہ السلام حرما و هو الکوفۃ، ألا و انّ قم الکوفۃ الصغیرۃ، ألا انّ للجنۃ ثمانیۃ أبواب ثلاثۃ منها الی قم تقبض فیہا امرأۃ من ولدی اسمہا فاطمۃ بنت موسی علیہما السلام و تدخل بشفاعتہا شیعتی الجنۃ بأجمعہم. [۲]

این حدیث انشایی امام صادق علیہ السلام اعجاز است کہ قبل از ولادت امام کاظم علیہ السلام اخبار فرزند ایشان را دادند. و اخبار اینکہ مدفن ایشان حرم اہل بیت علیہم السلام و عش آل محمد صلی اللہ علیہ و آلہ است.

من و شما کہ در محضر حضرت هستیم در فیضیہ و دارالشفاء و قم مقدس مشغول کسب معارف هستیم، امیدواریم توفیقات ما را زیاد کنند. ان شاء اللہ قدردان حضرت معصومہ سلام اللہ علیہا باشیم. بہشت را با زیارت ایشان می‌توانیم بہ دست آوریم.

من زارہا عارفا بحقہا فلہ الجنۃ. [۳] اولین عرض من این است از خدا بخواہیم بہ ما توفیق دہد اولاً زائر حضرت باشیم.

زیارت‌نامه ایشان را بخوانیم. سلام به همه اهل بیت علیهم السلام را نهادینه در زندگی خود کنیم. کسی که می‌خواهد عالم بالله شود بدون زیارت نمی‌شود. ماه مبارک ذیقعدده است. روز ولادت ایشان با آغاز معراج کلیمی حضرت موسی علیه السلام شاید برای این باشد، مدفن ایشان و حرم ایشان قم هم طور سینیای همه اولیا و خادمین به اهل بیت علیهم السلام است. همان طور که کوفه حرم امیرالمؤمنین علیه السلام، مدینه حرم نبوی و مکه حرم الهی است. پیامبر صلی الله علیه و آله هنگام هجرت فرمودند خدایا هر کجا رفتم آنجا را حرم قرار بده.

قم حرم اهل بیت است.

الْقَلْبُ حَرَمُ اللَّهِ فَلَا تُسْكِنُ فِي حَرَمِ اللَّهِ غَيْرَ اللَّهِ. [۴]

محرم تا محرم نشود در حرم راهش ندهند. شرط آن محرمیت با اهل حرم است.

۲- خلاصه مطالب گذشته

در مسائل مستحدثه و بیماری‌های خاص و کلا در تمام احکام الهی هر کجا که موضوعی مسجل شود، احکام آن هم باید مسجل شود. در بحث بیماری‌های حاد و مسری گفتیم موضوع این مرض، که می‌گویند کرونا یا کوید ۱۹ احکامی بر آن مترتب است. تکلیفی و وضعی. چندین حکم را با مبانی عرض کردیم. بحث مراقبت‌های ویژه و به اصطلاح آقایان قرنطینه لازم است. گفتیم هر قرنطینه خانگی و هم شهری و هم کشوری و یا قاره‌ای واجب است.

۳- شمول خطابات برای همه

در اجتهاد و تقلید عرض کردیم وجوب تقلید عقلی است. در بحث اصول و خطابات شرعی، خطابات عام است. شامل عاقل بالغ می‌شود چه کافر و چه مؤمن. مؤمن پاسخ‌گوی به خطابات است ولی کافر پاسخ‌گو نیست. نتیجه‌اش این است که هر کجا

وقت تکلیفی بشود کافر هم مخاطب است. مثلاً در ماه مبارک برای روزه. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [۵]. خطاب مؤمنین به خاطر این است که آنها انجام می‌دهند. لیست قبولی‌ها را می‌نویسند تا مردودی‌ها از آن معلوم شود.

خطابات و اوامر هم فرقی بین مؤمن و کافر نیست. هر وقت زمان نماز برسد هر دو مخاطب به خطاب الهی هستند. در بحث مراقبت‌ها و حکم سرایت هم خطابات عام است. وقتی گفتیم ﴿لَا تَلْقُوا بَايِدِكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ [۶] اگر کافری هم خواست خطا کند مشمول آیه شریفه می‌شود. خطابات به عقلاً است نه عاقل مؤمن. آنها هم نیاز به مراقبت دارند. در بیماران مسری همه مکلفین مأمور به مراقبت هستند.

احتمال را هم منجز می‌دانستیم.

صوم، طهارت، سرایت، زکات و خمس و مانند آن را گفتیم.

۴- اطاعت از حکومت در قرنطینه

اگر کادر درمانی یا دولتی دستوری داد که فلان جا منطقه ممنوعه بیماری است و کسی حق ورود و خروج ندارد چقدر باید اطاعت شود؟

برخی از فقها نظر مبارکشان این است که حاکم باید عادل باشد و لحاظ خصوصیات دینی را انجام دهد.

ولی ما این را هم عقلی می‌دانیم. اهل بیت ما علیهم السلام هم تایید کردند. شارع هم در این جهت مؤسس نیست، ممضی است. اینکه گفتند اگر سه نفر سفر رفتید یک نفر کارها را به عهده گیرد و مسئول شود. ما این را عقلی عرفی می‌دانیم.

از آنجا که حاکمیت عرفی و تایید شده شرعی است، اگر حاکمی دستوری صادر کرد ما مأمور به اطاعت هستیم الا ما خرج بالدلیل.

حاکم جور اگر در مسائل اجتماعی است قائل به تفصیل هستیم
حکمش اعتبار دارد. اگر حکمی دارد با اصل مسائل شرعی درگیر
می‌شود ما مأمور به اطاعت نیستیم.

۴.۱- بررسی چند روایت در این باب

گاهی به خاطر نظام‌مندی باید اطاعت کنیم. اگر حرفی منافاتی
با مسائل شرعی نداشت باید اطاعت کنیم یا خیر؟ اگر امری بود
که مسائل جمعی و اجتماعی را تعیین و تایید می‌کرد و اوامر
حکومتی به صلاح جامعه و افراد بود باید چه کرد؟
صاحب وسائل در باب ۲۷ باب وجوب طاعة السلطان للتقية
روایاتی می‌آورد که در ذیل ملاحظه می‌فرمایید:

۱. وعن محمد بن علي بن بشار ، عن علي بن إبراهيم القطان ،
عن محمد بن عبدالله الحضرمي ، عن أحمد بن بكر ، عن محمد
بن مصعب ، عن حماد بن سلمة ، عن ثابت ، عن أنس قال : قال
رسول الله صلى الله عليه وآله : طاعة السلطان واجبة ، ومن ترك طاعة
السلطان فقد ترك طاعة الله عزّ وجلّ ، ودخل في نهيه ، ان الله عزّ
وجلّ يقول : ﴿ولا تلقوا بأيديكم إلى التهلكة﴾. [۷]

البته این حاکم اسلامی است. اگر کسی طاعت سلطان را ترک
کند وارد حریم الهی شده است. استدلال را هم فرمودند. اگر
اطاعت نکنید تنبیه می‌شوید توسط سلطان و خود را به هلاکت
نیندازید.

ما وارد یک کشور غیر اسلامی شدیم و مواجه شدیم با حصر و
قرنطینه خاص. اگر مخالفت بشود جرایمی دارد. اسلام می‌گوید
خود مریضی هم تهلکه است و اطاعت نکردن از کسانی که درگیر
کارها هستند هم تخلفی است و در معرض تهلکه.

۲. محمد بن علي بن الحسين في (المجالس) عن أحمد بن
زياد بن جعفر الهمداني ، عن علي بن إبراهيم ، عن موسى بن
إسماعيل ، عن أبيه ، عن جده موسى بن جعفر عليه السلام أنه قال

لشیعته : لا تذلو رقابکم بترك طاعة سلطانکم ، فإن کان عادلاً فاسألوا الله بقاءه ، وإن کان جائراً فاسألوا الله إصلاحه ، فإنّ صلاحکم فی صلاح سلطانکم ، وإن السلطان العادل بمنزلة الوالد الرحیم ، فاحبوا له ما تحبون لانفسکم ، واکرهوا له ما تکرهون لانفسکم. [۸]

۳. وفي (عيون الاخبار) عن أحمد بن زياد بن جعفر الهمداني ، عن علي بن إبراهيم ، عن محمد بن الحسن المدني ، عن عبد الله بن الفضل ، عن أبيه ، عن موسى بن جعفر عليه السلام . في حديث طويل . قال : لولا أنّي سمعت في خبر عن جدي رسول الله صلى الله عليه وآله ان طاعة السلطان للتقية واجبة إذا ما أجبت. [۹]

۵- احکام پزشکی و کادر درمان

۵.۱- وجوب کفایی درمان

یکی از احکام آنها مراقبت و مداوا است. اگر من به الکفایه باشد واجب کفایی است و اگر نبود واجب عینی است. کسی که دارو و درمان در اختیارش هست اگر جبهه سلامت تأمین شد، واجب کفایی است و اگر نه واجب عینی است. مانند تجهیز میت.

این امر هم وجوب عقلی است. اگر ترک کنند واجبی را ترک کرده و مرتکب حرام شده‌اند.

اینکه آیا می‌شود پزشکی یا تکنیسینی از باب اینکه در معرض بیماری هستند می‌توانند ترک کنند محل را؟ خیر نمی‌توانند. در بحث علم هم اگر روزی رشته‌ای و فقه‌ای گرچه از رشته‌های تخصصی غیر حوزوی اگر منحصر شد وجوب عینی می‌شود نه کفایی. مانند جبهه دفاع.

اگر کسی دیگر نمی‌تواند از کادر ادامه دهد، آنها که در مرخصی هستند گاه واجب می‌شود حضور پیدا کنند.

۵.۲- حکم ضمان

حکم دیگری که مترتب می‌شود این است که اگر مراقبت درست نکنند ضمانت هم می‌آید. اگر طبیب چه مباشر باشد و چه غیر آن و در ضرری دخیل باشد ضامن است. اسلام حد و حدودی دارد که اجازه نمی‌دهد از آن تجاوز کند. **من اتلف مال الغير فهو ضامن**. [۱۰] جان هم بالاتر از مال است.

مرحوم سید در مسأله پنجم عروه

(مسألة ۵) : **الطبيب المباشر للعلاج إذا أفسد ضامن**. [۱۱]

این مباشر آیا قید تغلیبی است مدارا می‌کنیم ولی اگر قید تخصیصی است یعنی غیر مباشر ضامن نیست، قبول نداریم. فرقی بین مباشر و غیر آن نیست. آنی که سبب تلف و اتلاف بشود و باعث ضرر و اضرار شود ولو مباشر نباشد ضامن است.

از حاکم تا وزیر تا سر کشیک تا خود مباشر همه ضامن هستند به شرطی که قصور و تقصیر داشته باشند. سبب باعث ضمان است نه سبب اقوی یا تغلیبی است. همین قدر که سبب صدق کند ضمانت می‌آید. ادامه عبارت را دقت بفرمایید:

الطبيب المباشر للعلاج إذا أفسد ضامن، وإن كان حاذقا، وأما إذا لم يكن مباشرا بل كان آمرا ففي ضمانه إشكال ، إلا أن يكون سببا وكان أقوى من المباشر وأشكل منه إذا كان واصفا للدواء من دون أن يكون آمرا، كأن يقول: إن دوائك كذا وكذا، بل الأقوى فيه عدم الضمان وإن قال: الدواء الفلاني نافع للمرض الفلاني، فلا ينبغي الإشكال في عدم ضمانه ، فلا وجه لما عن بعضهم من التأمل فيه، وكذا لو قال: لو كنت مريضا بمثل هذا المرض لشربت الدواء الفلاني. [۱۲]

متطیب به طریق اولی ضامن است. چون اضرار صدق می‌کند. این ضمان فقط مختص طبیب نیست.

اگر درست انجام وظیفه نکرد مجازات هم دارد.

در یک صورت ضمانت طیب نیست و آن وقتی است که برائت بجوید. قرارداد ببندد بین خودش و مریض یا همراهان او. اگر روزی بیماری طوری بود که کار از دست دولت مردان خارج شد، چطور باید وارد درمان شویم؟ اسلام برای دوران بحران هم مدیریت دارد. ﴿و انفقوا فی سبیل الله﴾ [۱۳] باید انفاق صدق کند. ایثار بالاترین مصداق انفاق است. ﴿و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصة﴾. [۱۴]

بحث ضمانت و حاکمیت ارتباط با یکدیگر دارد. واجبات و محرماتی است که با توجه به موضوع صورت می گیرد و باید در حکم، تابع آن موضوع باشیم.

سرایت مانند بیماری مراتبی دارد. برخی مراقبتشان تام است و برخی نیست. به صرف سرایت نباید بگوییم حتما باید مراقبت تام صورت گیرد. مثلا سرماخوردگی طبیعی است و حاد نیست. بله اگر ضرر معتنا به باشد مورد نظر است.

[۱] اعراف/سوره ۷، آیه ۱۴۲.

[۲] بحار الأنوار - ط مؤسسة الوفاء، العلامة المجلسي، ج ۶۰، ص ۲۲۸.

[۳] بحار الأنوار - ط مؤسسة الوفاء، العلامة المجلسي، ج ۴۸، ص ۳۱۷.

[۴] بحار الأنوار - ط مؤسسة الوفاء، العلامة المجلسي، ج ۷۰، ص ۲۵.

[۵] بقره/سوره ۲، آیه ۱۸۳.

[۶] بقره/سوره ۲، آیه ۱۹۵.

[۷] وسائل الشیعة، الشیخ الحر العاملي، ج ۱۶، ص ۲۲۰، أبواب الأمر والنهی، باب ۲۷، ح ۲، ط آل البيت.

[۸] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ۱۶، ص ۲۲۰، أبواب

الامر و النهي، باب ۲۷، ح ۱، ط آل البيت.

[۹] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ۱۶، ص ۲۲۱، أبواب

الامر و النهي، باب ۲۷، ح ۳، ط آل البيت.

[۱۰] المكاسب المحرمة، الخميني، السيد روح الله، ج ۱،

ص ۹۸.

[۱۱] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي،

السيد محمد كاظم، ج ۵، ص ۶۷.

[۱۲] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي،

السيد محمد كاظم، ج ۵، ص ۶۷.

[۱۳] بقره/سوره ۲، آیه ۱۹۵.

[۱۴] حشر/سوره ۵۹، آیه ۹.

